

RAPPORT 40

Prospectie met ingreep in de bodem naar aanleiding van wegeaanleg op het industrieterrein Balendijk Kristalpark - fase III te Lommel.

Onderzoek in opdracht van de stad Lommel

Elke Wesemael
Mei 2008

ARON-RAPPORT 40

**PROSPECTIE MET INGREEP IN DE BODEM
NAAR AANLEIDING VAN WEGENAANLEG OP HET
INDUSTRIETERREIN **BALENDIJK KRISTALPARK – FASE III**
TE LOMMEL**

ONDERZOEK IN OPDRACHT VAN

STAD LOMMEL

**ARON BVBA
ELKE WESEMAEL**

**SINT-TRUIDEN
2008**

Colofon

ARON rapport 40 **Prospectie met ingreep in de bodem naar aanleiding van wegeaanleg op het industrieterrein Balendijk Kristalpark – fase III te Lommel.**

Opdrachtgever: Stad Lommel

Projectleiding: Elke Wesemael

Uitvoering veldwerk: Elke Wesemael, Igor Van Den Vonder, Ferdi Geerts (Erfgoed Lommel vzw)

Landmeter: Pieters P. (Beringen)

Graafwerken: JOKO bvba

Auteur(s): Elke Wesemael

Foto's en tekeningen: ARON bvba (tenzij anders vermeld)

Op de teksten, foto's en tekeningen geldt een auteursrecht. Gelieve ons de wens om gebruik te maken van de teksten of illustraties schriftelijk over te maken op info@aron-online.be. Zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van ARON bvba mag niets uit deze uitgave worden veeleenvoudigd, bewerkt, en/of openbaar gemaakt door middel van web-publicatie, druk, fotocopie, microfilm of op welke andere wijze ook.

ARON bvba

Archeologisch Projectbureau
Diesterstraat 44, bus 201
3800 Sint-Truiden
www.aron-online.be
info@aron-online.be
tel/fax: 011/72.37.95

© ARON bvba, Archeologisch projectbureau, 2008

INHOUDSTAFEL

Colofon

Inleiding

1. Het onderzoeksterrein	1
1.1 Algemene situering van het onderzoeksterrein	1
1.2 Cartografische bronnen van het onderzoeksgebied	4
1.3 Vroeger archeologisch onderzoek	4
 2. Het archeologisch onderzoek	 5
2.1 Doestelling	5
2.2 Verloop	6
2.3 Methodiek	6
 3. Onderzoeksresultaten	 9
3.1 Bodemopbouw van het onderzoeksterrein	9
3.2 Archeologische sporen en vondsten	10
 4. Conclusie en aanbevelingen	 11

Bibliografie en bronnen

Administratieve gegevens

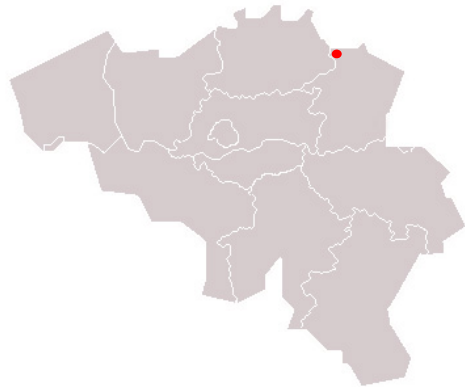
Bijlagen:

Bijlage 1: Fotolijst

Bijlage 2: Situeringsplan

Inleiding

In mei 2008 voerde het projectbureau ARON bvba een proefsleuvenonderzoek uit op twee locaties op het industrieterrein Balendijk – Kristalpark te Lommel (prov. Limburg), waar in het kader van fase III van de aanleg van het nieuwe industrieterrein wegenwerken waren gepland. Op twee plaatsen op het industrieterrein werd gestart met de aanleg van nieuwe bovengrondse spoorwegovergangen.

Omwille van de archeologische potentie van het gebied achtte het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed het noodzakelijk de geplande bodemingrepen door een prospectie met ingreep in de bodem te laten voorafgaan. Op basis van dit proefsleuvenonderzoek kan, na evaluatie van de onderzoeksresultaten, eventueel tot een archeologische opgraving worden besloten.

Het proefsleuvenonderzoek werd gedurende vier werkdagen tussen 16 en 21 mei 2008 uitgevoerd door het archeologisch projectbureau ARON bvba uit Sint-Truiden. De vergunning hiervoor werd door het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed toegekend (dossiernummer 2008/76(1)/25417) op naam van Elke Wesemael op 13 mei 2008.

1. Het onderzoeksterrein

1.1 Algemene situering van het onderzoeksterrein

De twee onderzoekslocaties bevinden zich ten zuidwesten van de stadskern van Lommel, in de uitbreidingszone van het industrieterrein Balendijk, in de toekomstige industriezone Kristalpark.

Een eerste locatie was gelegen aan de weg Balendijk, op het perceel 1434B2 (kadaster Lommel, afdeling 1, sectie C, digitaal) (zone 1 'Balendijk'). De tweede locatie situeerde zich ten zuiden van de Gerard Mercatorstraat, tussen het meest zuidelijk gelegen ronde punt en de spoorweg, en vervolgens in het verlengde daarvan, ten zuiden van de spoorweg, over een afstand van ca. 250 meter in zuidelijke richting op het terrein van de voormalige munitiefabriek PRB (*Poudreries Réunies Belges*) op de percelen 1408V10 en 1408H5 (nummers voor verkaveling; kadaster Lommel, afdeling 1, sectie C, digitaal) (zone 2 'Mercatorstraat'). Het ging voor beide onderzoekslocaties om een geplande werfzone voor de aanleg van een nieuwe spoorwegovergang. Hierbij werd in beide gevallen uitgegaan van tracé met een breedte van 60 meter en een lengte van 500 meter. De totale te onderzoeken oppervlakte bedroeg op plan ca. 6 ha.

Het te prospecteren gebied van zone 1 'Balendijk' wordt bodemkundig hoofdzakelijk gekenmerkt door een natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zeg). Tussen de natte delen waren op twee plaatsen drogere zones te bemerken, gekenmerkt door een Zdg sequentie (matig natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont) (*Fig. 1.1*). Het gebied was tot voor de bodemingreep in gebruik als landbouwgrond (*Fig. 2.1*).

Zone 2 'Mercatorstraat' bestond voor het deel ten noorden van de spoorweg uit een matig droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (t-Zcg). Het deel van het onderzoeksterrein dat aan de zuidzijde van de spoorweg gelegen was staat op de bodemkaart als OB ingetekend (bebouwde zone). Het gebied was tot voor de bodemingreep braakliggend. Het is in het recente verleden echter reeds zwaar verstoord door de

ingrijpende sanering die plaats vond na het ontmantelen van de bunkers op dit voormalige opslagterrein van de PRB munitiefabriek¹ (Fig. 2.2).

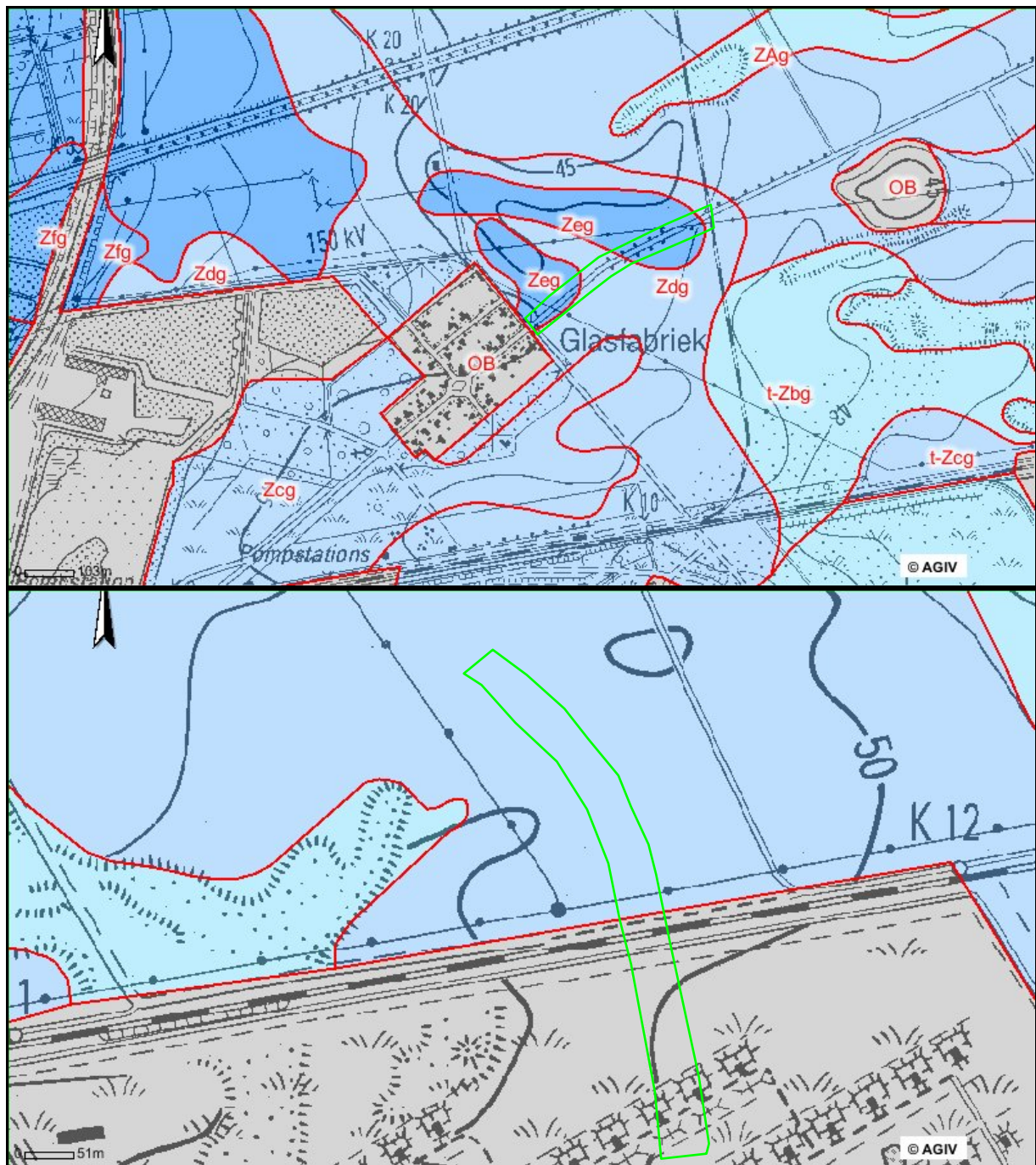

Fig. 1.1 en 1.2: Details uit de topografische bodemkaart met aanduiding van de twee projectzones (groen). Bovenaan zone Balendijk, onderaan zone Mercatorstraat. Schaal 1:5.000 (bron: AGIV).

¹ Ondanks de ontmanteling en het ruimen van alle explosieven is het terrein momenteel nog steeds zwaar vervuild door zinkassen. Dit zijn slakken die overblijven na de winning van zink uit zinkerts. Ze werden over de hele Noorderkempen gebruikt voor het verharden van wegen en terreinen en bevinden zich op het opslagterrein in grote hoeveelheden verspreid over de gehele oppervlakte.

Fig. 2.1 en 2.2: Kleurenorthofoto met aanduiding van de twee projectzones (rood). Bovenaan zone Balendijk (schaal 1:5.000) en onderaan zone Mercatorstraat (schaal 1:7500). (bron: AGIV).

1.2 Cartografische bronnen van het onderzoeksgebied

Op de Atlas van de Buurtwegen uit 1841 (*fig 3*) is zowel voor de zone Balendijk als voor de zone Mercatorstraat geen bebouwing aangegeven. Op de kaart staan ook geen perceelsgrenzen of andere in het landschap herkenbare elementen aangeduid. Vermoedelijk waren beide gebieden in de eerste helft van de 19de eeuw nog onontgonnen heidegebieden.

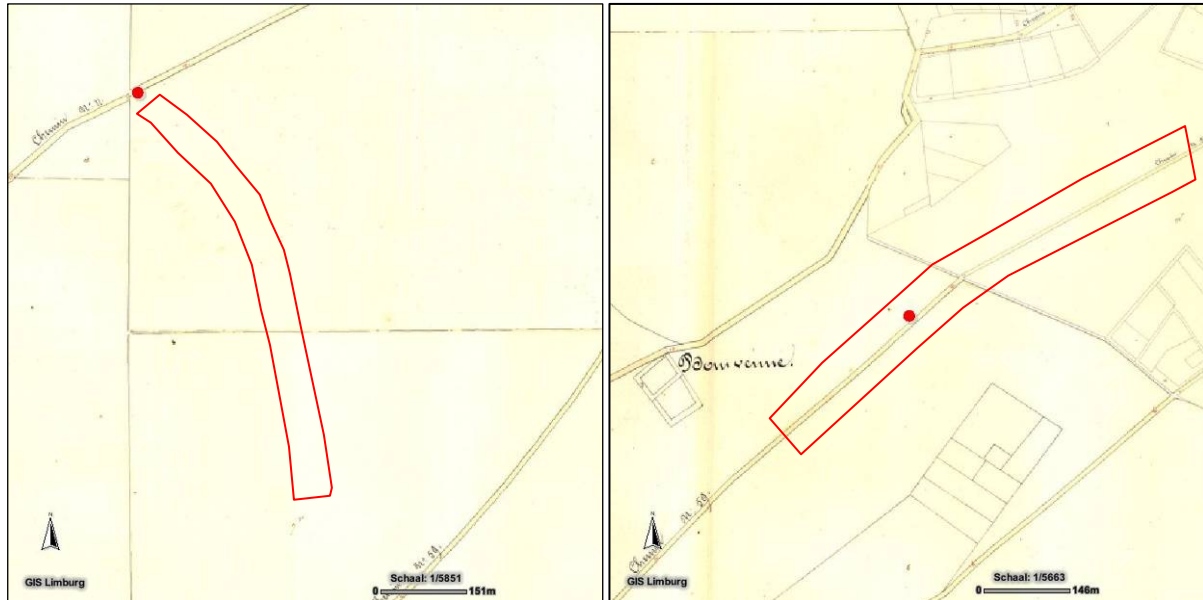

Fig. 3: Detail uit de Atlas van de Buurtwegen van Lommel met aanduiding van het onderzoeksgebied (rood). Links de zone Mercatorstraat en rechts de zone Balendijk, beiden bij benadering. (bron: GIS Provincie Limburg).

1.3. Vroeger archeologisch onderzoek

Van het projectterrein zelf zijn geen eerdere archeologische vondsten bekend. Uit de ruimere omgeving van het projectgebied zijn echter wel archeologische sporen gekend.

Zo werden in het verleden op een perceel ten noordwesten van locatie Balendijk op basis van luchtfoto's sporen van *celtic fields* herkend. De site staat in de CAI (*fig. 4*) geregistreerd onder het nummer 700109. Ze wordt gedateerd in de Late Bronstijd.

Voor de tweede locatie, Mercatorweg, gaat het concreet om de CAI-nummers 700528, 50753, 52242, 50748, 700525, 50729 en 50138. Het gaat in alle gevallen om prospectievondsten die door de heer F. Geerts² werden ingezameld en op kaart werden gezet. De vondsten omvatten enkele belangrijke dagzomende concentraties van paleolithische, epi-paleolithische en mesolitische silexartefacten. De sites komen vermoedelijk voor over de gehele lengte van een droge zandrug die zich uitstrekt langs de noordoever van de Molse Nete. Een gedeelte van deze heuvelrug strekt zich uit langs de meest zuidelijke perceelgrens van het PRB terrein. Aan de binnenzijde van de voormalige fabrieksomheining komen over de begeleidende veldweg aanzienlijke hoeveelheden lithisch materiaal aan het oppervlak voor.

Binnen een straal van ca. drie km ten opzichte van beide locaties zijn twee gedetailleerd onderzochte vindplaatsen gekend. Als eerste moet Lommel-Maatheide genoemd worden,

² Ferdie Geerts, Erfgoed Lommel vzw, De Kolonie, Archeologisch en Historisch Museum, Lommel.

waar sinds 2004 in opeenvolgende opgravingscampagnes door M. Van Gils, M. De Bie en F. Geerts paleolitische, mesolitische en een aantal Federmessersites werden opgegraven³.

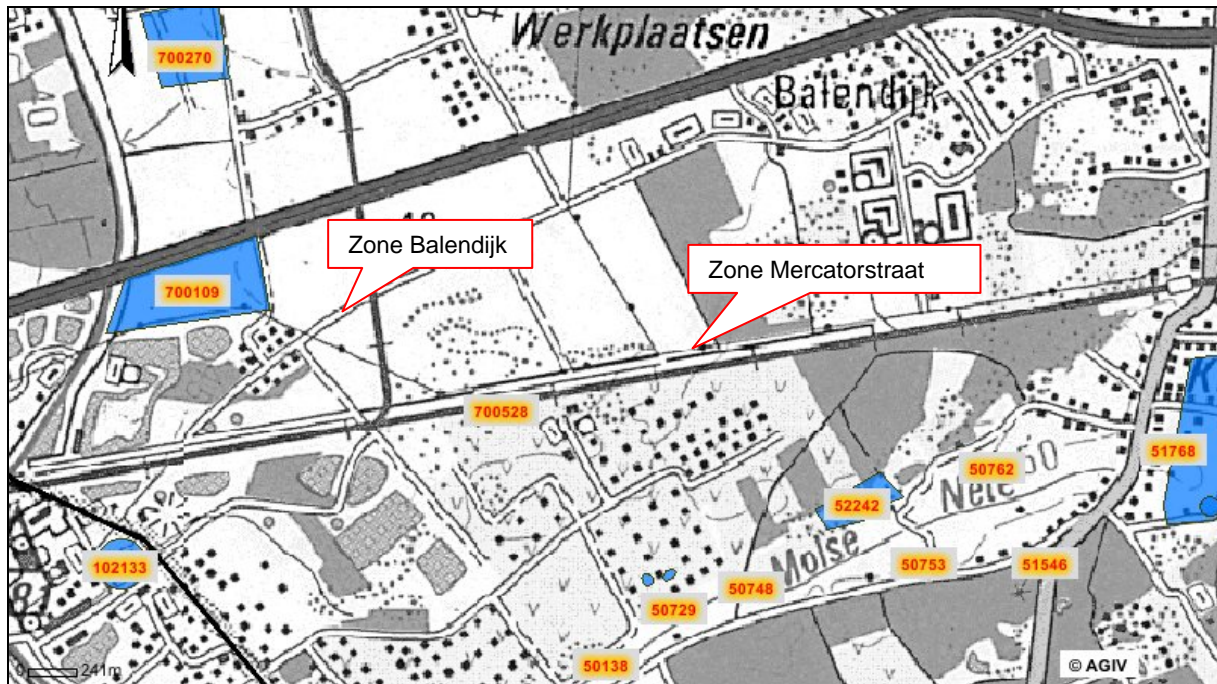

Fig. 4: Detail uit de Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van de omliggende vindplaatsen. Het onderzoekslocaties zijn in het rood aangeduid. Schaal: 1:5.000 (bron: AGIV).

2. Het archeologisch onderzoek

2.1 Doelstelling

Doelstelling van het archeologisch proefsleuvenonderzoek was de inhoudelijke en fysieke eigenschappen van de eventuele sporen (aard, ouderdom, omvang, gaafheid, conservering) vast te stellen, te evalueren en te documenteren, om zo tot een waardestelling voor de locatie te komen. Op basis van deze waardestelling kan tot verder onderzoek van het onderzoeksterrein worden besloten.

³ DE BIE M., GULLENTOPS F. & VAN GILS M. (2003) *Een laat-paleolithische concentratie in een Usselo-bodem op de Maatheide te Lommel*. *Notae Praehistoricae* 23, 33-37; DE BIE M. & VAN GILS M. (2004a) *Steentijdsites op de Maatheide te Lommel*. *Archeologisch waarderingsonderzoek 2003*. Intern Rapport VIOE, Brussel; DE BIE M. & VAN GILS M. (2004b) *Steentijdsites op de Maatheide te Lommel*. *Archeologisch waarderingsonderzoek 2003*. *Te Lomelle op die Campine*, 30, 2, p. 13-21; GEERTS F. (1984) *The Caris collection of Lommel*, *Notae Praehistoricae* 4, 17-22; VAN GILS M. & DE BIE M. (2002) *Prospectie en kartering van laat-glaciale en vroeg-holocene sites in de Kempen*. *Boorcampagne 2001*. IAP-rapporten 12, Zellik; VAN GILS M. & DE BIE M. (2004) *Federmessersites te Lommel-Maatheide (Limburg)*. *Opgravingscampagne 2004*. *Notae Praehistoricae* 24, 89-94; GEERTS F., VAN GILS M. & DE BIE M. (2007) *Federmessersites te Lommel-Maatheide (Limburg)*. *Opgravingscampagne 2007*. *Notae Praehistoricae* 27, 65-67.

2.2 Verloop

Het onderzoek, in opdracht van de stad Lommel, werd geleid door projectverantwoordelijke Elke Wesemael (ARON bvba) en uitgevoerd tussen 16 en 21 mei 2008. Het uitvoerende projectteam bestond uit Elke Wesemael (vergunninghouder) en Igor Van den Vonder. Ferdie Geerts, prehistoricus verbonden aan het Erfgoedcentrum De Kolonie te Lommel, stond in voor de lokale ondersteuning de en wetenschappelijke begeleiding van het proefsleuvenonderzoek. Voor de aanleg van de sleuven werd, op vraag van de stad Lommel, door aannemer Joko bvba een graafmachine met machinist voorzien.

2.3 Methodiek

Het onderzoeksgebied, zoals vermeld bestaande uit twee locaties, besloeg een totale oppervlakte van ca. 6 ha. Conform de bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor prospectie met ingreep in de bodem, opgesteld door het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed, diende voor het onderzoek een minimale oppervlakte ca. 7200 m² te worden onderzocht, goed voor een dekkingsgraad van 12 percent.

De eerste locatie (*fig. 5*) was gelegen aan de weg Balendijk, parallel aan de weg tussen de (gedeeltijk gesloopte) wijk 'Glasfabriek' en de spoorwegovergang ten oosten hiervan. In eerste instantie was vooropgesteld om na wegbreken van de weg een grid van korte en verspringende, dwars op het wegtracé gelegen sleufjes aan te leggen. Bij aanvang van het onderzoek bleek echter dat het opbreken van de (nog in gebruik zijnde) weg tot een niet nader bepaald tijdstip was

Fig. 5: Locatie 1: Zicht op de weg 'Balendijk' in de richting van 'Glasfabriek' met aan de linkerzijde de hoge druk gasleiding en elektriciteit. (foto: ARON bvba).

uitgesteld. Gezien het te onderzoeken oppervlak op die manier aanzienlijk werd gereduceerd, werd in overleg met de beleidsarcheologe van het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed besloten aan beide zijden van de weg over de gehele lengte van het traject een continue proefsleuf aan te leggen.

Aan de zuidzijde van de weg bleken vervolgens over ongeveer de volledige breedte van de resterende onderzoekszone reeds graafwerken te hebben plaats gevonden voor de aanleg van een hogedrukgasleiding (*fig. 5*). Omwille van deze gasleiding en de bijbehorende 2 bij 15 meter sperzone werd in overleg met de beleidsarcheologe van het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed, besloten geen proefsleuf aan te leggen aan de zuidzijde van de Balendijk.

De proefsleuf parallel aan de noordzijde van de Balendijk werd volledig uitgevoerd en leverde ondanks het aanvankelijke vermoeden dat ook hier mogelijk graafwerken hadden plaats gevonden toch over de volledige lengte een onverstoord beeld van de moederbodem

Fig. 6: Locatie 2: Centraal op de tweede locatie lagen een ondergrondse middenspanningskabel, een weg en de spoorweg. De onderzoekszone liep verder aan de tegenover liggende zijde van de spoorweg. Het voormalige PRB-terrein is te herkennen aan de omheining en de blekere begroeiing. (foto: ARON bvba).

op.

De tweede locatie bevond zich zoals gezegd ten zuiden van de Gerard Mercatorstraat. Het deel van het onderzoeksterrein dat het dichtst bij het rond punt op de Mercatorstraat gelegen was, werd in het recente verleden bij de wegeaanleg als werfzone gebruikt (fig. 7). Ook werd aan beide zijden van het toekomstige wegtraject naar de spoorwegbrug reeds voorbereidende rioleringswerken uitgevoerd. Als gevolg hiervan waren de ca. 60

meest noordelijk gelegen meters van het terrein sterk verstoord. De teelaarde werd verwijderd en teruggeplaatst, en ook het plaatsten van de collectoren verstoorde een aanzienlijk stuk van het te onderzoeken traject.

Ook op deze locatie kon een deel van het traject uit veiligheidsoverwegingen niet onderzocht worden. Net ten noorden van de spoorweg liepen van zuid naar noord een landweg (in gebruik), een bovengrondse hoogspanningslijn, en een ondergrondse middenspanningsleiding (fig. 6). De sleuven werden uitgevoerd tot aan de rand van de 15 m veiligheidszone ten noorden van de ondergrondse middenspanningskabel. Ten zuiden van de spoorweg werd het onderzoek verder gezet aan de binnenzijde van de omheining van het fabrieksterrein.

Tussen de spoorweg en deze omheining werd, eveneens om veiligheidsredenen, een zone van ca. 15 meter niet onderzocht.

Op het voormalige PRB-terrein leek het meest noordelijk gelegen deel landschappelijk het beste bewaard te zijn. Dit werd achteraf ook bevestigd bij het openen van de sleuven. Parallel met de omheining en de spoorweg strekte zich op het terrein een brede band (ca. 50

Fig. 7: Locatie 2: Diepe verstoring door het plaatsen van collectoren in sleuf 8, gezien vanaf sleuf 10. In de verte is het rond punt op de Gerard Mercatorstraat te zien (foto: ARON bvba).

Fig. 8: *Zicht op het voormalige PRB-terrein vanuit het noorden. Eerst de omheining, daar achter een relatief onverstoorde zone, en in de verte de hoog opgeworpen wallen van de munitiebunkers. (foto: ARON bvba).*

meter) onverstoorde bodem uit. In deze zone kon een vrij goed bewaarde podzolbodem worden vastgesteld. Voorbij deze met grassen begroeide zone in het noorden van het terrein daalt het loopvlak sterk in zuidelijke richting. Dit is een gevolg van de grootschalige graafwerken bij het aanleggen en weer demonteren van de munitiebunkers op het terrein. Nog verder naar het zuiden werden omheen de bunkers

hoge wallen opgegooid met ter plaatse uitgegraven zand (fig. 8). De sterk gemengde en sterk grindhoudende zandbodem die zichtbaar is tussen de ruwe begroeiing van het terrein is vervuild met metaalresten en zinkslakken.

Voor aanvang van het onderzoek werden door de landmeter de precieze grenzen van het onderzoeksterrein op beide locaties met paaltjes in het landschap uitgezet. Op de locatie Balendijk werd na overleg met de betrokkenen besloten om de sleuven te schragen en te laten verspringen ten opzichte van een centraal gelegen basislijn. De sleuven hadden een gemiddelde lengte van ca. 30 meter en waren dwars op de richting van het wegtraject gelegen. De sleuven die werden uitgevoerd op het voormalige PRB-terrein varieerden sterker in onderlinge lengte vanwege de moeilijke terreinsomstandigheden op het lager gelegen deel.

Tijdens het uitvoeren van het proefsleuvenonderzoek werd het terrein wandelend geprospecteerd. Hierbij werden we geholpen door de heer Ferdi Geerts. Binnen de grenzen van de te onderzoeken zones werden geen oppervlaktevondsten ingezameld. Wel werden aan het oppervlak dagzomende concentraties van paleolithische, epi-paleolithische en mesolitische stenen artefacten vastgesteld op en rond de weg die net binnen de uiterst zuidelijke omheining omheen het PRB-terrein gelegen is. Het gaat hierbij om een gekende site die reeds eerder door de heer Geerts werd geprospecteerd (zie hierboven). Er werden geen artefacten ingezameld.

De sleuven werden machinaal tot net onder de teelaarde uitgehaald, beschreven en gefotografeerd. Na afronding van het onderzoek werden de grondplannen van de sleuven, door een externe landmeterexpert ingemeten. In overleg met de bevoegde erfgoedconsulent van het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed werd beslist de sleuven die grenzend aan de spoorweg, op het noordelijk deel van het PRB-terrein gelegen waren schavend te verdiepen tot in de C-horizont.

Bij de uitwerking van het proefsleuvenonderzoek werd een fotolijst met beschrijving opgesteld. Deze werd als bijlagen aan dit rapport toegevoegd.

Het rapport met bijlagen en sleuvenplan wordt zowel digitaal als analoog aangeleverd aan de opdrachtgever, het Agentschap R-O Vlaanderen - Onroerend Erfgoed (Vlaamse overheid en Limburg), de Centrale Archeologische Inventaris en de depothouder (Erfgoed Lommel vzw, De Kolonie).

3. Onderzoekresultaten

3.1 Bodemopbouw van het onderzoeksterrein

Het gebied 1, 'Balendijk', werd bodemkundig gekenmerkt door een natte zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (Zeg). Ooit vertoonde de bodem hier het typische AEBC-profiel (podzol). Door het diepploegen van het terrein en aanrijken van de bouwvoor ziet de bodemopbouw er momenteel als volgt uit (van boven naar onder): een dikke ploegvoor van ca. 50 cm, met daaronder in een dunne band op verschillende plaatsen een deel van de A en uitgeloopte E-horizont, een kwartslag gedraaid ten opzichte van de natuurlijke ligging, en hieronder eventueel en lokaal de humus B horizont. Onderaan het profiel bevindt zich het moedermateriaal (geel zand met grindlenzen) (fig. 9).

Zone 2 'Mercatorstraat' bestond voor het deel ten noorden van de spoorweg uit een matig droge zandbodem met duidelijke ijzer en/of humus B horizont (t-Zcg). Het terrein was ooit in gebruik voor landbouw en daarom geploegd. De bouwvoor werd echter niet zo sterk aangerijkt als aan de locatie Balendijk. De bodem was ook minder diep verploegd. Gemiddeld was de bouwvoor 30-35 cm dik. Het deel van het onderzoeksterrein dat aan de zuidzijde van de spoorweg gelegen was, werd eveneens gekenmerkt door een t-Zcg bodem. Net ten zuiden van de spoorweg troffen we een ca. 50 meter brede zone met een onverstoord bodemprofiel aan. De wat hoger gelegen delen van deze goed bewaarde podzol

Fig. 9: Zone 1: Het doorzoeken van resten van de A en E horizont op artefacten. Op de foto is duidelijk te zien hoe bij diepploegen het oorspronkelijke oppervlak 90° gedraaid onderaan de bouwvoor terecht komt (foto: ARON bvba).

Fig. 10: Relatief goed bewaarde podzol op t-Zbg bodem op het PRB-terrein (foto: ARON bvba).

sluiten aan bij het t-Zbg profiel van die iets meer naar het westen gelegen hogere delen van het PRB-terrein (fig. 10).

3.2 Archeologische sporen en vondsten

In totaal konden slechts een tiental sporen worden vastgesteld. Het overgrote deel hiervan kan als recente of subrecente (perceel)greppels worden geduid. Ze waren over het algemeen herkenbaar aan hun donkerbruine, humusrijke zandige vulling zonder bijmenging. Andere sporen zijn te relateren met recente verstoringen (werfzone, rioleringswerken) of, op het PRB terrein, met het machinale grondverzet bij de aanleg en sloop van de munitiebunkers. Geen enkele van de aangetroffen sporen kan archeologisch genoemd worden. De sleuven leverden ook geen archeologische artefacten op.

Na overleg met de beleidsarcheologe van het Agentschap R-O Vlaanderen – Onroerend Erfgoed werd besloten om de zone met relatief goed bewaarde podzolbodem net ten zuiden van de spoorlijn op de locatie Mercatorstraat machinaal te verdiepen tot op het geel zand van het moedermateriaal. Dit gebeurde onder leiding van de heer F. Geerts (Erfgoed Lommel vzw). Bij het

verdiepen van de sleuven werden ook hier geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen.

Zone 1

Zone 1 omvat de sleuf nr 1. Deze sleuf werd aangelegd aan de noordzijde van de weg Balendijk, en liep ononderbroken door over de volledige lengte van het projectgebied. Op twee recente perceelgreppels na werden hier geen sporen aangetroffen. Wel werden op verschillende plaatsen zones met de verploegde resten van de bovenlagen van een podzol aangetroffen. Aangezien deze (verplaatste) lagen mogelijk toch nog prehistorische artefacten bevatten, werden ze met het truweel doorzocht.

Zone 2

In zone 2, ten zuiden van de Gerard Mercatorstraat, werden in totaal 56 sleuven uitgezet in het door de landmeter uitgepaald gebied. De eerste dertig sleuven bevonden zich ten noorden van de geplande spoorwegovergang. Sleuf 31 tot en met 56 bevonden zich aan de zuidzijde van de spoorweg. Sleuven 1 tot en met 6, het dichtste bij het reeds aangelegde rond punt gelegen, bleken in een door de reeds uitgevoerde wegenwerken diep verstoord deel van het terrein te liggen. De tot twee meter diepe verstoringen werden met lagen gemengd zand en grind weer gevuld, en het terrein geëgaliseerd (fig. 11).

Fig. 11: Zone 2 sleuven 1 tot en met 6: Een diepe verstoring door recente infrastructuurwerken (riool, werfzone, grondopslag) (foto: ARON bvba).

4. Conclusie en aanbevelingen

Het proefsleuvenonderzoek leverde zowel voor zone 1 als voor zone 2 archeologische geen sporen of vondsten op. Wel konden enkele interessante bemerkingen worden opgetekend voor eventueel verder onderzoek in de omgeving van de onderzoekslocatie.

De belangrijkste opmerking die we kunnen maken in verband met zone 1 staat in verband met veiligheid. Deze zeer grote site is in de praktijk continu in ontwikkeling, en de aanbouw van nieuwe infrastructuur verloopt erg snel. Het lijkt ons aangewezen bij verder archeologisch (voor)onderzoek goed na te gaan waar al dan niet reeds gas en/of elektriciteitsleidingen gelegen zijn en of hier bij graafwerken speciale maatregelen voor in acht dienen genomen te worden.

De belangrijkste bevinding is dat op het voormalige PRB-terrein met het blote oog te onderscheiden, hoger gelegen delen te vinden zijn, die als resten van het onbeschadigde landschap van vóór de aanleg van de opslaginfrastructuur kunnen gezien worden.

Sleuf 49 werd niet uitgevoerd omdat deze bij het uitmeten bovenop een restant van een munitiebunker kwam te liggen. In de sleuven kon, zoals verwacht, worden vastgesteld dat enkel het ca. 50 meter brede deel van het terrein aan de zijde van de spoorweg, dat op een verhoging in het landschap scheen te liggen, nog het oorspronkelijke reliëf van het terrein weerspiegelt (fig. 10). Het overgrote deel van het PRB-terrein dat zichtbaar is vanaf deze locatie, is lager gelegen, en geëgaliseerd. Klaarblijkelijk heeft men voor de aanleg van de hoge aarde wallen omheen de munitiebunkers het ter plaatste aanwezige zand van het omliggende gebied gebruikt. Aan de hand van de rupssporen in sommige sleuven kan vermoed worden dat de wallen werden geconstrueerd door met een bulldozer de bovenlaag van het omliggende terrein op bergen te duwen. In de meeste sleuven was dan ook enkel een verstoorde donkere zandige bovenlaag met wat schaarse begroeiing te bemerken, met hieronder het gele zand met grindlenzen van de moederbodem (fig. 12).

Fig. 12: Zone 2 op het voormalige PRB-terrein: de bouwvoor en de onderliggende lagen werden machinaal verschoven (foto: ARON bvba).

Deze hoger gelegen zone vertoonde in de sleuven geen sporen van beschadiging door landbouwactiviteiten, en was archeologisch potentieel interessant vanwege de goede bewaringstoestand van de bodem. De (nu) wat hoger gelegen delen bevinden zich als een brede band aan de binnenzijde van de omheining om het terrein. Het is niet uit te sluiten dat zich ook elders op het terrein nog enkele onbeschadigde bodems bevinden.

Het centrale deel van het terrein, waarop de rijen met bunkers werden aangelegd, werd machinaal sterk beschadigd. We kunnen er van uit gaan dat in deze zone eventuele aanwezige sites sterk aangetast of volledig vergraven zullen zijn.

Op basis van een korte prospectie willen we graag nog even de aandacht vestigen op de onbeschadigde zone langs de uiterst zuidelijke omheining. De daar aanwezige oppervlaktevondsten omvatten concentraties van paleolithische, epi-paleolithische en mesolitische stenen artefacten. De vondsten komen vermoedelijk voor over de gehele lengte van een droge zandrug die zich uitstrekt langs de noordoever van de Molse Nete (binnen en buiten het voormalige PRB-terrein).

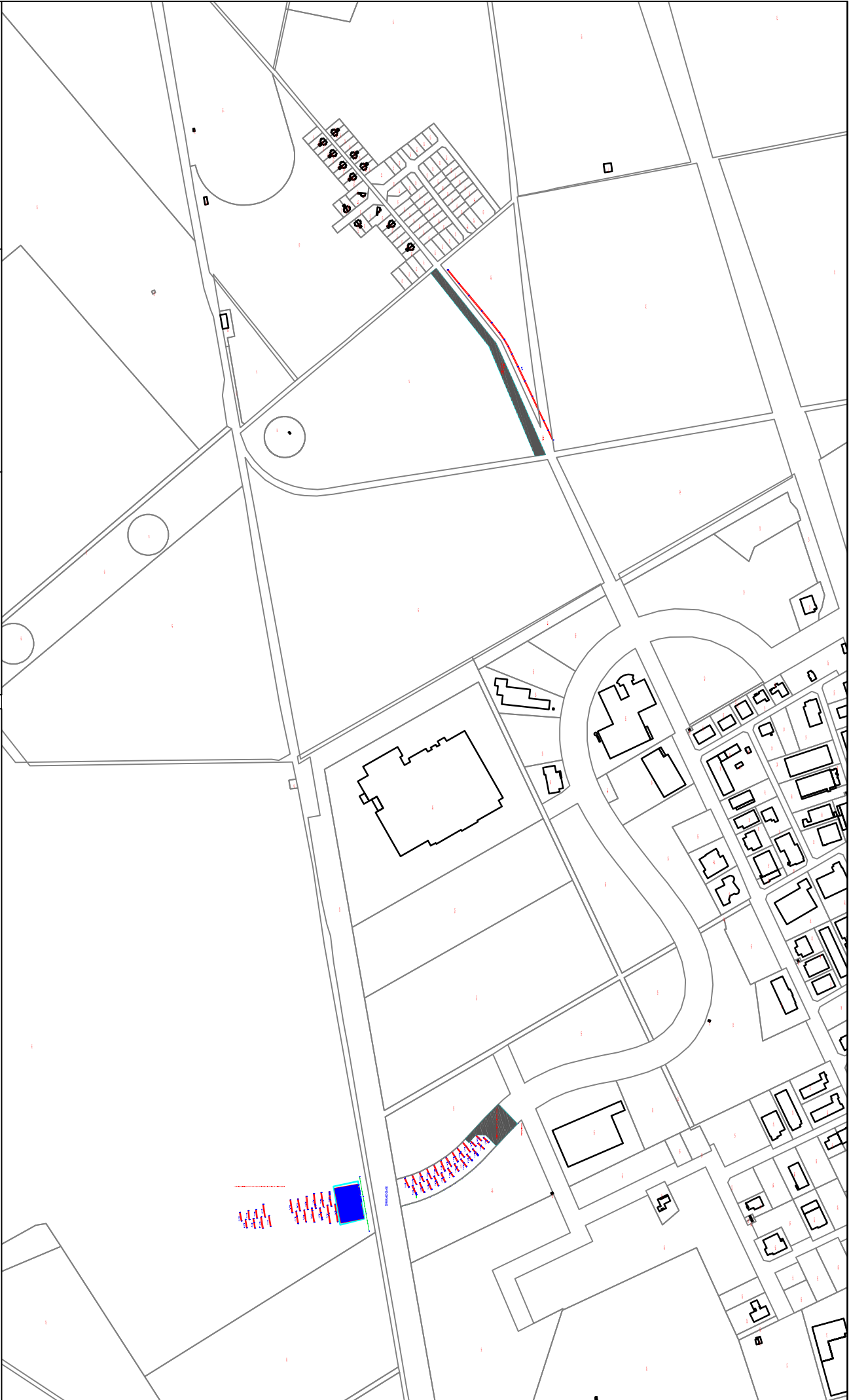

Fig. 13: Zone 2 ten noorden van de spoorweg: zicht op de sleuven vanaf sleuf 14 in zuidoostelijke richting (foto: ARON bvba).

Bijlage 1: FOTOLIJST

DSC nummer	Zone	Beschrijving	Genomen uit
6200	2	Sleuf 50	W
6201	2	Sleuf 50	N
6202	2	Sleuf 50	O
6203	2	Sleuf 51bis	W
6204	2	Sleuf 52	O
6205	2	Sleuf 53	W
6206	2	Sleuf 54	O
6207	2	Sleuf 55	W
6208	2	Sleuf 56	O
6091	2	Overzicht locatie Mercatorstraat ten noorden van de spoorweg.	Z
6093	2	Zicht op de gasleiding, hoogspanningslijn, de veldweg en het spoor centraal in de locatie Mercatorstraat.	W
6094	2	Zicht op het spoor centraal in de locatie Mercatorstraat. Zicht op het PRB terrein aan de overzijde van het spoor.	N
6096	2	Overzicht van locatie 1, Balendijk. Weg met aan de zuidzijde de gas en elektriciteitsleidingen.	O
6097	2	Overzicht van locatie 1, Balendijk. Weg met akker aan de noordzijde.	O
6115	2	Locatie 2, Mercatorstraat, overzicht tijdens de aanleg van de sleuven.	ZO
6116	2	Idem	O
6117	2	Idem	Z
6118	2	Idem	NW
6119	2	Bodemprofiel op locatie 2 ter hoogte van Sleuf 28	NO
6120	2	Idem	NO
6121	2	Sleuf 30	NO
6122	2	Sleuf 29	ZW
6123	2	Sleuf 28	NO
6124	2	Sleuf 27	ZW
6125	2	Sleuf 26	NO
6126	2	Sleuf 25	ZW
6127	2	Sleuf 24	NO
6128	2	Sleuf 23	ZW
6129	2	Sleuf 22	NO
6130	2	Sleuf 21	W
6131	2	Sleuf 20	O
6132	2	Sleuf 19	W
6133	2	Sleuf 18	O
6134	2	Sleuf 17	W
6135	2	Sleuf 16	O
6136	2	Sleuf 15	W
6137	2	Sleuf 14	O
6138	2	Sleuf 13	W
6139	2	Sleuf 12	O
6140	2	Sleuf 11	W
6141	2	Sleuf 10	O
6142	2	Sleuf 10, Coupe diepe verstoring door werfaanleg en collectoren.	O
6143	2	Overzicht terrein bij aanleg sleuf 8.	N
6144	2	Overzicht van het terrein op locatie Mercatorstraat.	N
6145	2	Idem	W
6146	2	Sleuf 8	W
6147	2	Sleuf 9	ZW
6148	2	Sleuf 8	NO
6149	2	Sleuf 7	ZW
6152	1	Sleuf 1 locatie Balendijk.	O

6153	1	Sleuf 1 locatie Balendijk. Verploegde podzol.	/
6157	1	Sleuf 1 locatie Balendijk.	N
6158	1	Sleuf 1 locatie Balendijk. Recente perceelgreppel	N
6159	1	Sleuf 1 locatie Balendijk. Recente perceelgreppel	N
6160	1	Sleuf 1 locatie Balendijk. Recente perceelgreppel	N
6161	1	Sleuf 1 locatie Balendijk. Recente perceelgreppel	N
6165	2	Overzicht PRB terrein locatie 2	N
6167	2	Zicht op het spoor vanaf het PRB terrein.	Z
6169	2	Detail sleuf 31: machinale terreinschade	/
6170	2	Detail sleuf 31: machinale terreinschade	N
6171	2	Detail sleuf 31: machinale terreinschade	Z
6172	2	Overzicht sleuf 31	W
6173	2	Overzicht sleuf 32	O
6174	2	Overzicht sleuf 33	W
6175	2	Overzicht sleuf 34	O
6176	2	Detail sleuf 31: recente paalkuil, parallel met omheining spoorweg	Z
6177	2	Detail sleuf 31: recente paalkuil, parallel met omheining spoorweg	Z
6178	2	Detail sleuf 31: recente paalkuil, parallel met omheining spoorweg	Z
6179	2	Sleuf 35	O
6180	2	Sleuf 36	W
6181	2	Sleuf 37	W
6182	2	Sleuf 37	NW
6183	2	Sleuf 38	W
6184	2	Sleuf 38 Bodemprofiel	Z
6185	2	Sleuf 39	O
6186	2	Sleuf 39	ZO
6187	2	Sleuf 39	ZO
6188	2	Sleuf 39	NW
6189	2	Sleuf 40	W
6190	2	Sleuf 42	O
6191	2	Sleuf 44	W
6192	2	Sleuf 46	O
6193	2	Sleuf 41	W
6194	2	Sleuf 43	O
6195	2	Sleuf 45	W
6196	1	Sleuf 47	O
6197	1	Sleuf 48	W
6198	2	Sleuf 51	O
6199	2	Sleuf 50	ZO

Administratieve gegevens

Projectcode:	LO-08-KR
Opdrachtgever:	Stad Lommel Hertog Janplein 1 3920 Lommel
Opdrachtgevende overheid:	RO Vlaanderen – Entiteit Onroerend Erfgoed – Afdeling Limburg
Vergunningsnummer:	2008/76/25416
Naam aanvrager:	Elke Wesemael
Naam site:	Balendijk, Industriezone Kristalpark
Aard van het onderzoek:	Prospectie met ingreep in de bodem
Begin vergunning:	13-05-2008
Einde vergunning:	einde der werken
Totale oppervlakte:	ca. 6 ha
Te onderzoeken:	Wegenaanleg in verband met twee spoorwegovergangen.
Provincie:	Limburg
Gemeente:	Lommel
Deelgemeente:	/
Adres:	Industrieterrein Balendijk - Kristalpark
Kadastrale gegevens:	Afdeling 1, Sectie C, percelen 1408d11, 1408t10, 1428t, 1434b2, 1433v8, 1430c4
Coördinaten (Lam.):	x: 211841 y: 211668 (zone 1) x : 212928 y : 211197 (zone 2)
Bodem:	Zeg, Zdg, t-Zcg
Archeologisch depot:	Erfgoed Lommel VZW, De Kolonie, Archeologisch en Historisch Museum.

